

9. Управленческий учет / Под ред. В.Паля и Р.Вандер Вила. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 480 с.

10. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с англ. / Под ред. А.А.Турчака. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.

11. Экономика предприятия / Под общ. ред. П.А.Орлова. – Харьков: ХГЭУ, 2000. – 400 с.

Получено 07.12.2005

УДК 658.8 : 330.4

Н.В.САБЛІНА

Харківський національний економічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ВІДПОВІДНО ДО ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Узагальнюються теоретичні засади щодо класифікації витрат промислового підприємства, запропоновано використовувати можливість віднесення деяких видів статей калькуляції вартості виробництва продукції до прямих або непрямих витрат залежно від цілей управління господарською діяльністю в умовах ринкових відносин, коли виконання кожного виробничого замовлення відокремлене від іншої діяльності.

Основною метою діяльності підприємства є перевищення результатів над витратами, тобто одержання прибутку. Для досягнення означеної мети адміністрації промислового підприємства необхідно розрізнити причини зростання або зменшення тих чи інших складових витрат, що дасть змогу вчасно реагувати на зміни. При цьому досягнення даної мети визначається двома основними принципами [1]:

мінімізації, що припускає досягнення визначеного результату при найменших витратах;

максимізації, що припускає досягнення при заданому обсязі витрат найбільшого результату.

Усе вищевикладене дозволило поставити за мету – визначення можливості віднесення деяких статей калькуляції вартості виробництва продукції до прямих або до непрямих витрат залежно від цілей управління господарською діяльністю в умовах ринкових відносин, коли виконання кожного виробничого замовлення відокремлене від іншої діяльності. У зв'язку з поставленою метою необхідно узагальнити теоретичні засади щодо класифікації витрат, які виникають у ході здійснення виробничої діяльності, і визначити можливість угруповання різних видів витрат відповідно до цілей управління діяльністю.

Для здійснення правильного вибору необхідно розрізнити види витрат залежно від тих цілей, які ставляться у ході управління господарською діяльністю, адже тимчасове зростання чи зменшення розмірів окремих видів витрат не завжди дає змогу правильно проаналізувати ефективність діяльності.

Для вирішення поставленого завдання необхідно узагальнити існуючий досвід класифікації витрат. Усі витрати можна розділити на [1]:

- витрати, що формують виробничу собівартість (витрати на продукт);
- періодичні витрати (витрати періоду).

Витрати на продукт включають виробничі витрати, що відносяться до продукції із закінченим виробничим циклом. Вони формують виробничу собівартість готової продукції і незакінченого виробництва. Собівартість одиниці продукції визначається шляхом розподілу виробничої собівартості готової продукції на кількість виробленої продукції.

Витрати періоду – це поточні витрати, які не можна інвентаризувати; вони відносяться до певного проміжку часу, а не до визначеного обсягу виробництва і пов'язані не з виробничим процесом, а з одержанням протягом певного періоду часу послуг. До таких витрат відносяться комерційні й управлінські витрати. Їх не враховують при визначенні виробничої собівартості продукції.

Витрати на продукт і витрати періоду формують повну собівартість. Схема формування повної собівартості представлена на рис.1.

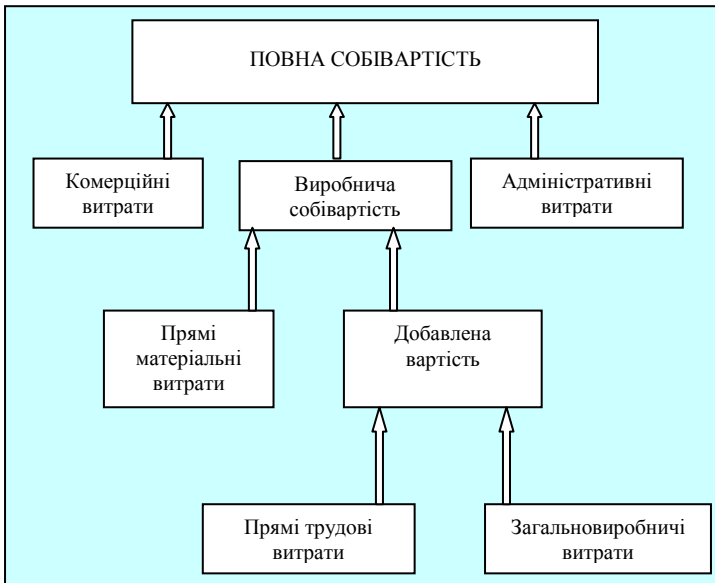

Рис.1 – Структура формування повної собівартості продукції промислового підприємства

Оскільки рівень витрат і собівартість впливають на розмір фінансових результатів підприємства, зниження собівартості є важливим чинником зростання прибутку й індикатором ефективності діяльності усього підприємства в цілому та його керівництва зокрема.

Тому, звичайно, підприємство прагне до зниження собівартості виробленої продукції. У ході виконання аналізу результатів діяльності, ступінь досягнення цієї мети визначається шляхом порівняння з попереднім звітним періодом або поточним плановим завданням. Результати аналізуються за двома напрямками: для кожного виробу і для підприємства в цілому. Результати аналізу дозволяють виявити основні причини збільшення витрат, виконати їх групування залежно від джерел формування [2], а саме: нормативні, цінові, ті, що залежать від обсягів виробництва та якісні.

Із зростанням обсягів виробництва повні витрати підприємства в абсолютному вигляді ростуть через ріст їхньої змінної частини. Зниження витрат у даному випадку спостерігається лише на одиницю кінцевого результату діяльності, пропорційно зростанню обсягів виробництва продукції. Збільшення розміру собівартості продукції та взагалі витрат може відбуватися як швидше так і повільніше темпів росту обсягів виробництва.

Щодо характеристики факторів, які впливають на збільшення витрат, то слід відзначити, що джерел їх збільшення два: перше – пов'язане зі зміною нормативу витрат будь-яких комплектуючих у виробництві продукції; друге – зі зміною принципів розподілу накладних витрат на кожну одиницю випуску. Слід враховувати також цінові фактори росту витрат. Серйозним фактором росту абсолютних і питомих витрат є збільшення закупівельних цін на сировину, матеріали і послуги, що необхідні для продовження виробництва. Найбільш істотними ці фактори стають у період високої інфляції. Однак, за умови ринкової економіки темпи інфляції за різними групами товарів можуть істотно розрізнятися. Залежно від впливу ринкової кон'юнктури, ціни на визначені види сировини в окремі періоди часу мають тенденцію падіння. Крім того, ціни на сировину і матеріали, що є закупівельними для покупця, для постачальника є продажними і відбивають його власні особливості ведення бізнесу – ефективність виробництва і збуту у постачальника залежить від того чи схиляється він до активної ринкової політики та використовує при невисоких цінах великі торгові надбавки за умови уповільнення торгового обороту. Розрізняють також якісні фактори росту витрат. У даному випадку варто розглядати якість закуповуваної сировини. На практиці доцільно використовувати комбінацію постатейного аналізу витрат, що проводиться на основі бухгалтерського

терських облікових даних і виділення груп витрат відносно їх залежності від обсягів виробленої продукції, дані по яких можна одержати з управлінського обліку.

Таким чином, на нашу думку, можна виділити наступні етапи дослідження витрат відповідно до цілей управління (рис.2).

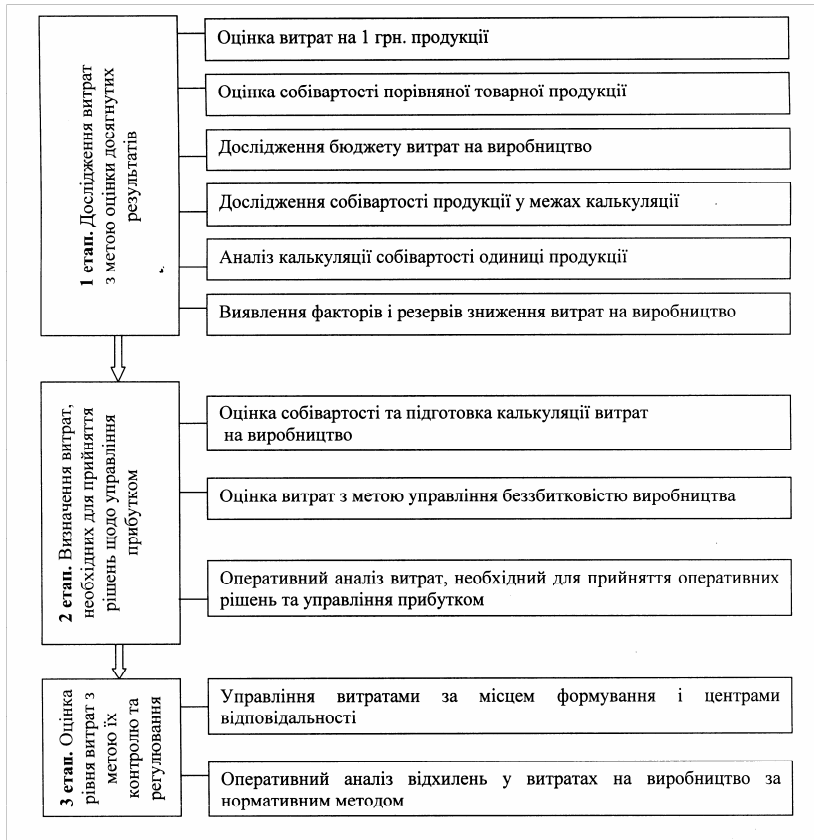

Рис.2 – Етапи дослідження витрат відповідно до цілей управління

Як уже зазначалося, витрати формують собівартість виробництва і собівартість продукції. Таким чином, собівартість як економічна категорія властива товарно-грошовим відносинам. Вона з'явилася тоді, коли всі витрати виробництва стали одержувати вартісну форму, тобто, коли виникла необхідність підрахунку, скільки коштує виробництво товару і з яким прибутком або збитком він буде реалізований.

Аналіз економічної літератури дозволив дати загальне визначення собівартості – це узагальнюючий показник діяльності підприємства, що відбиває ефективність використання ресурсів: результати впровадження нової техніки і прогресивної технології; удосконалювання організації праці, виробництва і управління [1-3, 7, 8].

Собівартість являє собою базу ціни і її нижню границю для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Підприємство не може встановлювати ціну, нижче ніж собівартість, тому що в цьому випадку буде зазнавати збитків. Перелік статей калькуляції, їх склад і методи розподілу за видами продукції, робіт, послуг визначаються галузевими методичними рекомендаціями з питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) з урахуванням характеру і структури виробництва.

Перед підприємством постає задача одержання швидкої і як можна більш достовірної інформації про витрати виробництва. Найчастіше підприємство складає калькуляції витрат на базі визначених пропозицій. При цьому призначення калькуляції витрат – одержання інформації індикативного характеру, що дозволяє виявити відхилення від заданих норм, планів, заздалегідь установлених стандартів, визначити причину цих відхилень і вжити необхідних заходів по усуненню (скороченню) подібних відхилень.

На відміну від статей калькуляції, угруповання яких носить рекомендований характер, витрати, що утворюють собівартість продукції (робіт, послуг), групуються відповідно до їх економічного змісту за наступними загальноприйнятими елементами [4]: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні нестатки, амортизація основних фондів, інші витрати. Отже, угруповування витрат за статтями калькуляції відбиває місце виникнення цих витрат і застосовується для планування, обліку і калькулювання витрат на виробництво і реалізацію одиниці товарної продукції. Угруповування витрат по елементах витрат включає складові незалежно від місця їх виникнення.

Аналіз закордонного досвіду з цього питання дозволив зробити висновки [5], що у розвинутих країнах широко використовується метод відрахування витрат на виробництво продукції за скороченою номенклатурою калькуляційних статей. У витрати включаються тільки змінні витрати: сировина, матеріали, оплата праці, перемінна частина непрямих витрат. Ці витрати розглядаються як функція розміру обсягів виробничої діяльності. Варто враховувати, що постійні витрати слабо пов'язані з витратами виробництва окремих видів продукції. Витрати на виробництво підприємства поділяються на постійні, змінні, валові й граничні [6]. Огляд економічної літератури дозволив дати такі уза-

гальнені визначення цих категорій:

постійні витрати – це сума, що не залежить у даний період безпосередньо від величини і структури виробництва і реалізації продукції. У свою чергу вони поділяються на дві групи: залишкові і стартові. Залишкові – являють собою частину постійних витрат, що продовжує нести підприємство незважаючи на те, що виробництво і реалізація продукції на якийсь час цілком зупинені. До стартових відноситься та частина постійних витрат, що виникає з поновленням виробництва і реалізації продукції;

змінні витрати – узагальнений розмір яких на даний період безпосередньо залежить від обсягів виробництва і реалізації деяких видів продукції;

валові – це сума постійних і змінних витрат;

граничні витрати – це середній розмір витрат, їх приріст або скорочення на одиницю продукції, що виникають як наслідок зміни обсягів виробництва і реалізації продукції.

Таким чином, при обстеженні собівартості продукції особливу увагу варто приділити визначенню складу витрат. У практичній виробничій діяльності досить часто виникають обставини, коли немає змоги визначити остаточний розмір деяких видів витрат напряму, шляхом їх підсумовування, тоді товаровиробник вдається до їх урахування як опосередкованих, тобто у відсотках до прямих витрат. Цей спосіб використовується за всіма виробничими замовленнями однаково, що не завжди доцільно, адже головною метою є розмежування джерел відшкодування витрат підприємства, що забезпечує просте відтворення усіх факторів виробництва: предметів, засобів праці, робочої сили і природних ресурсів. Визначення складових, за якими має прийматися управлінське рішення про віднесення тих чи інших витрат до певної категорії є темою для подальшого дослідження, адже ефективне управління витратами означає насамперед контроль, тобто, вчасний вияв факту відхилення, його причину й дозволяє давати виробничій ситуації об'єктивну оцінку. Повний та своєчасний контроль за відхиленням витрат сприяє оперативному прийняттю управлінських рішень.

1. Экономика предприятия / Под ред. В.М.Семенова. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 177 с.

2. Фатхутдинов Р.А. Производственный менеджмент. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 447 с.

3. Радаев В.В. Формирование новых рынков: трансакционные издержки, формы контроля и деловая этика. – М.: Центр политических технологий, 1998. – 256 с.

4. Национальные положения бухгалтерского учета: нормативная база. – Харьков: Курсор, 2002. – 138 с.

5. Williamson O. E. The Economics of Discretionary Behavior: Managerial Objectives in

a Theory of the Firm. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall, 1964.

6. Четыркин Е.М., Васильева Н.Е. Финансово-экономические расчеты: Справочное пособие. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 302 с.

7. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 176 с.

8. Шеремет А.Д. и др. Методика финансового анализа предприятия. – М.: ЮниГлоб, 2002. – 80 с.

Отримано 26.12.2005

УДК 331.1

В.Б.РОДЧЕНКО, канд. экон. наук, **С.С.РОДЧЕНКО**

Харьковская национальная академия городского хозяйства

ПРЕДПОСЫЛКИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КАЧЕСТВА МЕНЕДЖМЕНТА БАНКОВСКИХ УСЛУГ ПУТЕМ СТАНДАРТИЗАЦИИ ПРИЕМОВ РАБОТЫ С КЛИЕНТАМИ

Рассматриваются современные проблемы повышения эффективности приемов работы банковских менеджеров с клиентами. Предложена функциональная схема совершенствования управления персоналом банка.

Стабилизация кризисных процессов в экономике Украины поставила перед банками новые задания. За последние десять лет банковские механизмы функционирования прошли путь эволюции от дикого рынка до вполне сформированной и четко отлаженной экономической системы, которая показывала жизнеспособность в условиях высокого уровня тенезации экономики и фактической изолированности от производственного сектора.

В последние годы под влиянием политики Национального банка Украины и комплекса других факторов происходит постепенная переориентация работы банков и увеличение удельного веса финансовых потоков в реальный сектор экономики. Результатом этого является постепенная стандартизация и унификация набора услуг, предоставляемых банками, и выравнивание уровня их стоимости. Это, в свою очередь, приводит к тому, что доходы банка начинают линейно зависеть от численности и емкости его клиентской базы. Таким образом, в последнее время проблема формирования клиентской базы встала для большинства банков с особой остротой.

Необходимо признать, что в банковской практике Украины на сегодняшний день значительная доля успешности процесса расширения клиентской базы напрямую связана с использованием так называемых "административных ресурсов". Однако, оценка тенденций и перспектив развития экономических отношений позволяет говорить о существенном повышении роли маркетинговых, информационных и прочих